

การศึกษาเชิงคติชนวิทยา : การตั้งชื่อคลอง และชื่อบ้านในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

พรรณศิริ แจ่มอรุณ* วุฒิพงษ์ ทองก้อน* กชพร ขวัญทอง**

บทคัดย่อ

รายงานการวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เน้นศึกษาจากการลงภาคสนามและเอกสารเป็นสำคัญ โดยมีความมุ่งหมายให้ทราบถึงความเป็นมาของชื่อคลองและหมู่บ้านริมคลองในอดีตของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ รวมทั้งบทบาทและความสำคัญของคลองและหมู่บ้านริมคลองที่เปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบัน โดยใช้วิธีสัมภาษณ์ พูดคุยกับผู้สูงอายุ ผู้รู้ในท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และพระภิกษุ รวมทั้งการสังเกตลักษณะทางกายภาพของสถานที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลจากการวิจัยพบว่า ชื่อคลองและชื่อหมู่บ้านริมคลอง ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ส่วนใหญ่ตั้งชื่อตามสภาพแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติ ตั้งชื่อตามบุคคล และตามความเชื่อของคนในท้องถิ่น คลองในอดีตเป็นแหล่งทำกิน เช่น ทำประมง เลี้ยงสัตว์น้ำ และอาศัยเป็นเส้นทางคมนาคมไปมาหาสู่กันระหว่างหมู่บ้าน ส่งผลถึงการอพยพเข้ามาของคนในพื้นที่ต่างๆ ในอำเภอบางพลีจนเกิดเป็นหมู่บ้านภายใต้วิถีชีวิตแบบสังคมชาวนา ปัจจุบันเมื่ออำเภอบางพลีพัฒนาเป็นเมืองอุตสาหกรรม มีลักษณะของเมืองกึ่งชนบท คลองหลายสายไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ เพราะคนส่วนใหญ่สัญจรทางบกแล้ว ทำให้คนไม่ให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับคลองจนอาจกลายเป็นพื้นที่รับน้ำเสียและอาจตื้นเขินไป ดังนั้นแนวโน้มที่มาของชื่อคลองในอนาคตอาจจะไม่มีใครทราบที่มา อย่างไรก็ตามหากจะพลิกฟื้นคลองให้กลับคืน ต้องอาศัยภาครัฐสนับสนุน ชี้นำและประสานไปยังภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ที่สำคัญคือความร่วมมือจากผู้ที่อยู่อาศัยริมคลอง ในการรณรงค์หรือฟื้นฟูประวัติศาสตร์พร้อมกับการสร้างสุขภาวะแวดล้อมของคลองและบริเวณโดยรอบให้ดีและยั่งยืน

คำสำคัญ : คลอง บ้าน

* อาจารย์ประจำสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

** หัวหน้าแผนกวัฒนธรรมศึกษา ศูนย์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

A Study of Folklore: A Determinant of Names of the Canals and Villages in Bangplee District, Samutprakarn

PHansiri Jamaroon Wuthipong Thongkon Kodchaporn Kwanthong

Abstract

This study is a qualitative research mainly emphasizing on fieldworks and documents. It is aimed at finding out how the names of the canals and villages along them are denominated, including the roles of the canals and villages which have been changing from the past to the present time. This is conducted through the interviews and the talks with the elderly, the scholars, the leaders, and the monks in the districts. Moreover, observation of the external physical image of relevant places around the districts is also added.

It is found that the names of the canals and villages in Bangplee district, Samutprakarn, are mainly determined by the natural environment surrounding the area, natural resources, its people and their beliefs. In the past, the canals were the places for people in the districts to earn their living: fisheries, fish farms, growing water plants, and travelling by boat from village to village, which resulted in the immigration of people from other areas, and then the villages of farmers and fishermen. At present, Bangplee district has been changing substantially. It has been urbanized, becoming an industrial area, having more streets, factories, etc. Many canals cannot be used for travelling any more because most people travel on land, and they are not interested in using them as a means of transportation. People do not realize their value and at present, they have been drained with wastewater and gradually become shallow. Because of these reasons, in the future, the people are unlikely able to trace origin of some canals. However, the renovation of the canals can be done by the supports from the government and the cooperation of relevant sectors, especially the people living along the canals to help make them a better and sustainable environment.

Keywords : canals, villages

บทนำ

“บางพลี” ในอดีตเป็นชุมชนหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บนฝั่งคลองสำโรงที่เก่าแก่แห่งหนึ่ง อย่างน้อยก็ตั้งแต่แผ่นดินรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีหลักฐานชัดเจนอ้างอิงอยู่ในนิราศเมืองแกลง ของ สุนทรภู่ ซึ่งแต่งเมื่อประมาณต้นปี พ.ศ. 2350 ความตอนหนึ่งแสดงให้เห็นว่าขณะนั้นบางพลีเป็นชุมชนขนาดใหญ่แล้ว เพราะตั้งอยู่บนเส้นทางคมนาคมเชื่อมระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยากับแม่น้ำบางปะกง

ชื่อบางพลี มีที่มาจาก 3 ความหมาย คือ หนึ่ง เป็นบริเวณที่ขุดพบรูปเทพารักษ์ 2 องค์ จึงมีการทำพิธีกรรมหรือบัตร์พลี สอง มาจากตำนานท้องถิ่นที่เล่าสืบกันมาว่า เป็นบริเวณที่สมเด็จพระนเรศวรเดินทัพมาถึง และได้ทรงกระทำพิธีกรรมบวงสรวงเพื่อหาฤกษ์ยามก่อนที่จะยกทัพขับไล่เอธิราชศัตรู บริเวณที่ทำพิธีจึงเรียกว่า บัตร์พลี ครั้นภายหลังกลายเป็น บางพลี สาม บางพลี น่าจะเป็นชุมชนเล็กๆ ส่งส่วยสาอากรบนเส้นทางคลองสำโรงที่มีพัฒนาการมานานมาก ตั้งแต่ยุคอยุธยา หรือก่อนหน้านั้น ชุมชนบนเส้นทางคลองสำโรงสมัยแรกสุดจะเป็นกลุ่มพูดภาษาเขมร แล้วมีกลุ่มพูดภาษาอื่นๆ เข้ามาเพิ่มเติมในภายหลัง ดูได้จากชื่อคลองว่า สำโรง เป็นคำเขมร แล้วเคยขุดพบเทวรูปแบบเขมร ชื่อ บางพลี จึงหมายถึง ชุมชนส่วยสาอากร หรือ บางส่วย, บ้านส่วย ทั้งนี้เมื่อแยกคำว่า “บาง” หมายถึง ชุมชนริมทางน้ำเล็กๆ “พลี” เป็นภาษาบาลี (มาจาก พล) หมายถึง ภาษีอากร, ส่วย, เครื่องบวงสรวง, เครื่องเซ่นไหว้

สภาพทั่วไปของบางพลีในอดีต มีผู้คนอาศัยอยู่ไม่มากนัก ภูมิศาสตร์ของบางพลีเป็นลักษณะที่ราบลุ่ม มีทุ่งนาโล่งกว้าง บางแห่งเป็นป่ารก และมีคลองขนาดต่างๆ ตัดสลับไปทั่วบริเวณ พื้นดินเป็นดินเหนียว จึงมีความอุดมสมบูรณ์และเหมาะแก่การปลูกข้าวทำนาเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ชาวบ้านบางพลีส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักแทบทุกครัวเรือน ดังข้อมูลปรากฏในเอกสารรายงาน พ.ศ. 2501 กล่าวว่า จังหวัดสมุทรปราการ มีโรงสีข้าว 42 โรง มีทั้งโรงสีไฟและโรงสียนต์อยู่ในท้องที่ ทั้งในอำเภอบางพลี อำเภอมืองสมุทรปราการ อำเภอพระประแดงและอำเภอบางบ่อ (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. 2542 : 65) ข้อมูลดังกล่าวย่อมยืนยันได้ว่า บางพลีเป็นแหล่งปลูกข้าวทำนาที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของพื้นที่ด้านตะวันออกของประเทศ

วิถีชีวิตส่วนใหญ่ของชาวบ้านบางพลีในอดีตเป็นสังคมกสิกรรมแบบชาวนา (peasant society) มักอาศัยรวมกันเป็นหมู่บ้านในพื้นที่ดอน บางตำบลเรียกว่า เกาะ หรือที่ราบริมคลองเกาะกลุ่มกัน ส่วนที่นาจะอยู่ห่างจากหมู่บ้านออกไป และจะปลูกโรงนาไว้สำหรับเก็บพืชผลและเครื่องมือทำการเกษตร ภายหลังเมื่อผู้คนเพิ่มมากขึ้น จึงขยายพื้นที่เพาะปลูกและชุมชนออกไป โดยยึดไปตามแนวคลองใกล้กับที่นาของตน เพราะเอื้อต่อการทำสิกรรม หากที่นาอยู่ห่างจากแหล่งน้ำก็จะทำระบบการระบายน้ำจากคลองเข้ามาใช้ในที่นาของตนโดยวิธีขุดคลองใหม่ การทำขุด และหลอด บางสายกว้างพอที่จะเป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อไปยังพื้นที่ต่างๆ ได้ด้วย

ในอดีตแรงงานที่ช่วยเพาะปลูกคือคนในครอบครัวและคนในหมู่บ้านมาช่วยกัน เรียกว่า “ลงแขก” ภายหลังพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นมากและแรงงานไม่เพียงพอ ชาวบ้านจึงจำเป็นต้องว่าจ้างชาวลาวจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้ามาช่วยทำนา นอกจากนั้นในบางพลียังพบว่ามีชาวมอญจากพระประแดงเข้ามาอยู่

ด้วยเพราะความอุดมสมบูรณ์ ในชั้นแรกชาวมอญจึงเข้ามาบุกเบิกพื้นที่ทำนาและอยู่เฉพาะช่วงฤดูการทำนาเท่านั้น เมื่อสิ้นฤดูการก็จะกลับไปอยู่ที่พระประแดง แต่ต่อมาชาวมอญรุ่นหลังได้ตั้งรกรากอยู่อาศัยในพื้นที่นาของตนมากขึ้นจนกลายเป็นหมู่บ้านชาวมอญริมคลองหลายสาย โดยเฉพาะริมคลองบางแก้ว ในตำบลบางแก้ว ความสัมพันธ์ของชาวมอญกับชาวบ้านบางพลีต่างดำเนินไปด้วยดี มีความเอื้อเฟื้อต่อกัน ดังจะเห็นได้จากที่มาของประเพณีโยนบัว (ปัจจุบันเรียกว่ารับบัว) เป็นประเพณีที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างกันของชาวไทยกับชาวมอญ เมื่อสิ้นฤดูเก็บเกี่ยว ผลผลิตที่ได้มักจะซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนกันกับพ่อค้าชาวจีน ที่อยู่ในท้องที่หรือละแวกใกล้เคียง ซึ่งเป็นเจ้าเจ้าของร้านค้าในตลาดบางพลีหรือเจ้าของโรงสีชาวจีนนี้มาจากเมืองจีนแล้วมาแต่งงานกับลูกหลานคนจีนหรือแต่งงานกับคนไทยในพื้นที่ แต่ก็ถือเป็นคนที่อยู่ในท้องที่มานานจนรู้จักคุ้นเคยกับชาวบ้านพอที่จะไว้วางใจกันให้กู้ยืม หรือ “เชื๋อของ” กันได้ โดยจ่ายเป็นข้าวเปลือกทดแทน เรียกว่า เก็บข้าว หรือ ตกข้าว

วัฒนธรรมอีกประการหนึ่งของชาวบ้านที่พบได้ทุกพื้นที่ของบางพลีคือ การเล่นพนัน มีทั้งไพ่ตอง กำถั่ว ไฮโล โป้บัน ตีไก่ กัดปลา และชองอ้อย ซึ่งจะเล่นกันในยามว่างงานจากนาคือหน้าแล้ง เป็นช่วงที่มีรายได้จากการขายข้าวและยังนิยมจัดงานมงคลต่างๆ มหรสพ และการจัดงานบุญประเพณีท้องท้องถิ่นในหลายพื้นที่อีกด้วย เช่น ประเพณีสงกรานต์เจ้าพ่อกรมหลวงคงเพชร ประเพณีแห่เจ็ดพระลักษณะ พระรามเจ้าพ่อเสือ เป็นต้น

ความเปลี่ยนแปลงของบางพลีเริ่มเกิดขึ้นเมื่อราว พ.ศ. 2525 ในยุคความเจริญทางวัตถุได้เข้ามาพร้อมกับความเจริญแบบสังคมเมือง โดยเฉพาะเมื่อรัฐบาลวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529 ที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทและการพัฒนาชายฝั่งทะเลด้านตะวันออก จังหวัดสมุทรปราการก็เป็นหนึ่งในหลายจังหวัดที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาประเทศนี้ ดังจะเห็นได้จากวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ต้องปรับเปลี่ยนตามความเจริญไปด้วยการขยายตัวของเมือง ทำให้เกิดเส้นทางคมนาคมทางบก คลองบางสายถูกถมดินปรับสภาพเป็นถนน บางคลองเมื่อไม่ได้มีบทบาทก็กลายเป็นเพียงคูน้ำเล็กๆ ตื้น และแคบ จนในที่สุดเมื่อไม่สามารถระบายน้ำได้ จึงกลายเป็นแหล่งสะสมขยะของเสียต่างๆ ก่อเกิดปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อมตามไปด้วย การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้ชาวบ้านเริ่มขายพื้นที่ทำการเกษตรของตน และการอพยพเข้ามาทำงานในระบบอุตสาหกรรมของแรงงานต่างถิ่นและต่างดาว รวมทั้งเจ้าของพื้นที่ด้วย ส่วนประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แสดงถึงความร่วมมือของผู้คนก็เริ่มลดน้อยลง เนื่องจากผู้คนที่เข้ามาอยู่ใหม่ไม่เกิดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของพื้นที่ เพราะไม่มีเครือญาติรากเหง้าในอดีตร่วมกันมาก่อน ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นการอนุรักษ์หรือแสดงอัตลักษณ์ของท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องของคนพื้นที่ดั้งเดิมที่นับวันยิ่งกลายเป็นคนส่วนน้อย การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ส่งผลต่อการรับรู้เรื่องราวของท้องถิ่น ไม่ว่าจะประวัติศาสตร์ ตำนาน จากอดีตที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและแม่น้ำลำคลองที่สะท้อนผ่านชื่อคลองและชื่อบ้าน เมื่อชุมชนดั้งเดิมหลายแห่งเปลี่ยนไปตามระบบของเมืองอุตสาหกรรม และวิถีชีวิตแบบสังคมเมือง ย่อมทำให้เกิดวิกฤติของปัญหาสังคมและวัฒนธรรมอย่างยากที่จะหลีกเลี่ยง ดังเช่นภาพของอำเภอบางพลีจังหวัดสมุทรปราการในปัจจุบัน

การศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นครั้งนี้ จึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนเพื่อสร้างความเข้าใจถึงวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม และสภาพดั้งเดิมของท้องถิ่นบางพลี โดยเฉพาะการศึกษาในแง่ของการตั้งชื่อสถานที่ต่างๆ จากหลักฐานทางเอกสารและคำบอกเล่าสืบต่อกันมา อย่างเช่น ชื่อคลอง ชื่อหมู่บ้าน ในท้องถิ่นที่จะเห็นถึงความรู้สึกนึกคิดของคนในสมัยก่อน ที่เชื่อมโยงและสามารถใช้ต่อยอดกับกระบวนการรับรู้ และเรียนรู้ในยุคสมัยนี้ได้ เพราะชื่อสถานที่เหล่านั้นมักมีที่มาจากคำเรียกของคนภายในชุมชนท้องถิ่นและคนภายนอกท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่างกัน คือ คนในชุมชนท้องถิ่นก็จะตั้งชื่อโดยนำสภาพท้องถิ่นที่อยู่อาศัยและบริเวณใกล้เคียงเป็นหลักคิดสำคัญ จึงทำให้ชื่อหมู่บ้านและแม่น้ำลำคลองแต่ละสายมีชื่อหลายชื่อแตกต่างกัน และจะรับรู้กันเฉพาะคนในชุมชนท้องถิ่นเท่านั้น ต่อมาภายหลังที่มีความเจริญของชุมชนและมีการสร้างถนนต่าง ๆ ลักษณะของการตั้งชื่อสถานที่ที่มาจากหน่วยงานราชการ การศึกษาถึงการตั้งชื่อเรียกขานสถานที่ต่าง ๆ จึงเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับอดีตทั้งในแง่โลกทัศน์และสภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นควบคู่กันในเชิงบูรณาการ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2543 : 52 – 63) การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงต้องการศึกษารวบรวมและเรียบเรียง โดยเฉพาะที่มาของชื่อคลองและหมู่บ้านของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งจะสัมพันธ์กับแง่มุมของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วรรณกรรม ภูมิศาสตร์ และชาติพันธุ์ ตามความเชื่อ ความรู้และประสบการณ์ ตามคำบอกเล่าของคนในท้องถิ่นซึ่งสามารถบอกเล่าเรื่องราวในอดีตและถ่ายทอดได้อย่างตรงไปตรงมา ประสานกับข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชาติ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สภาพภูมิศาสตร์ ที่บันทึกโดยหน่วยงานราชการ ทั้งยังช่วยเผยแพร่ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจากความทรงจำ ภูมิปัญญา จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง เพื่อให้คนในท้องถิ่นได้ตระหนักถึงการที่จะรักษาสืบทอดเรื่องราวของตนและเกิดความภาคภูมิใจที่ได้รับรู้และมีส่วนร่วม รวมทั้งเพื่อต่อยอดไปเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อการศึกษาและการท่องเที่ยวอันเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมให้เป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น รวมทั้งเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง นอกจากนั้นแล้วมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ในฐานะเป็นสถาบันการศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ ที่ต้องให้ความสำคัญแก่การศึกษาวิจัยด้านประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นบริเวณโดยรอบ ถือเป็นภารกิจหนึ่งที่มหาวิทยาลัยจะสามารถเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับชุมชนได้และอาจขยายเป็นศูนย์กลางของข้อมูลท้องถิ่นศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาของชื่อคลองและหมู่บ้านริมคลองในอดีตของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาบทบาทและความสำคัญของคลองและหมู่บ้านริมคลองในที่เปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบัน

ขอบเขตของการวิจัย

พื้นที่ทำการวิจัย ได้แก่คลองสายหลักที่อยู่ในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยแบ่งตามเขตการปกครองท้องถิ่นของฐานข้อมูลจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ. 2551 จำแนกเป็น 6 ตำบล คือ ตำบลบางพลีใหญ่ ตำบลบางแก้ว ตำบลบางปลา ตำบลบางไฉลง ตำบลราชาเทวะ และตำบลหนอง รวมเป็น 86 คลอง

สรุปผลและอภิปรายผล

การศึกษาเรื่องการตั้งชื่อคลองและชื่อบ้านในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ได้ศึกษาประวัติ และความเป็นมา บทบาทและความสำคัญของคลองและหมู่บ้านริมคลองในอดีตและความเปลี่ยนแปลงตามเขตการปกครองท้องถิ่นของฐานข้อมูลจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ. 2551 จำแนกเป็น 6 ตำบล โดยพบประเด็นที่น่าสนใจนำมาสรุปผลการศึกษา ดังนี้

1. ความหมายของการตั้งชื่อหมู่บ้านและชื่อคลอง

การตั้งชื่อคลองและชื่อบ้าน พบว่าจำแนกได้ 10 ประเภท ดังตารางแสดงหมวดหมู่ตามความหมายชื่อคลองและชื่อบ้าน ดังนี้

ตารางแสดงหมวดหมู่ตามความหมายการตั้งชื่อคลองและชื่อบ้าน

ลำดับ	ความหมายการตั้งชื่อคลองและชื่อบ้าน	จำนวน
1	การตั้งชื่อตามลักษณะภูมิประเทศ	8 ชื่อ
2.	การตั้งชื่อตามพืชพันธุ์ไม้และลักษณะที่เกี่ยวข้อง	16 ชื่อ
3.	การตั้งชื่อตามบุคคลและลักษณะอาการของคน	15 ชื่อ
4.	การตั้งชื่อตามความเชื่อหรือตำนาน	3 ชื่อ
5.	การตั้งชื่อตามสถานที่ก่อสร้างที่มีอยู่เดิม	4 ชื่อ
6.	การตั้งชื่อตามเครื่องใช้ไม้สอย	2 ชื่อ
7.	การตั้งชื่อตามขนาดหรือทิศทางของคลอง	7 ชื่อ
8.	การตั้งชื่อตามกริยา การกระทำ หรือเหตุการณ์	5 ชื่อ
9.	การตั้งชื่อตามอาหาร	1 ชื่อ
10.	การตั้งชื่อตามสัตว์และลักษณะอาการของสัตว์	6 ชื่อ

การตั้งชื่อคลองและชื่อบ้านตามหมวดหมู่ดังกล่าวนี้ พบว่าเกิดจากคนในท้องถิ่นเป็นผู้ตั้งชื่อ โดยการนำเอาลักษณะเด่นของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ มาตั้งเป็นชื่อคลองและหมู่บ้าน ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ แหล่งน้ำ พืชพันธุ์ไม้ ตลอดจนสัตว์ที่พบมากในท้องถิ่น

เนื่องจากลักษณะสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของอำเภอบางพลี ส่วนใหญ่เป็นทุ่งนาโล่งกว้าง บางแห่งเป็นป่ากรก และมีป่าชายเลนอยู่ทางด้านใต้ของอำเภอ มีคลองธรรมชาติและคลองขุดตัดสลับกันไปมาทั่วบริเวณ ดังนั้นการตั้งชื่อคลองและบ้านต่างๆ ส่วนใหญ่ พบว่าชาวบ้านจะตั้งชื่อขึ้นเองตามความสะดวกโดยสังเกตจากลักษณะโดดเด่นทางภูมิศาสตร์ แหล่งน้ำหรือพืชพันธุ์ไม้ที่ขึ้นในบริเวณนั้น ๆ ตลอดจนสัตว์ต่างๆ นำมาตั้งชื่อ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันแล้วเรียกสืบทอดกันมา

งานวิจัยดังกล่าว พบว่ามีการตั้งชื่อคลองและบ้านตามภูมิศาสตร์และพืชพันธุ์ไม้และแสดงแหล่งน้ำในท้องถิ่นมากที่สุด เพราะปรากฏว่ามีการใช้คำนำหน้าแหล่งน้ำในชื่ออื่น ๆ อีก ได้แก่ ขวด หลอด และหนอง อยู่หลายแห่ง เช่น คลองบางน้ำจืด คลองน้ำค่าง คลองขวด ท้องคุ้ง คลองขวดหมั้น ขวดตากราน ขวดตาฉ่ำ ขวดกำนันพุก หลอดตาหนู คลองหนองโพรง คลองหนองปรือ คลองหนองโสน เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า น้ำมีความสำคัญกับการเกษตรและการดำรงชีวิตของชาวบางพลีอย่างยิ่ง

อนึ่ง มีคลองอีกหลายสายที่ชาวบ้านนิยมตั้งชื่อตามพันธุ์ไม้ด้วย มีทั้งไม้ยืนต้นขนาดใหญ่และพันธุ์ไม้ขนาดเล็กที่ขึ้นเกาะกลุ่มกันเป็นดง อาทิ คลองตะเคียน คลองต้นไทร คลองสำโรง คลองกระพุ่ม คลองหนองโสน คลองหนองปรือ คลองหนองบัว เป็นต้น การตั้งชื่อคลองยังแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ และปลานานาพรรณ เช่น ชื่อคลองบางปลา ที่มีปลาจำนวนมากหรือคนในท้องถิ่นที่แกงปลาหมอรสชาติเป็นที่เลื่องลือ หรือชื่อคลองบางปลาร้าที่สันนิษฐานว่ามีปลามากจนตายตักแถมเมื่อน้ำแห้ง รวมทั้งเป็นแหล่งของสัตว์อื่นๆ อีก เช่น คลองหนองงูเห่า คลองทุ่งช้าง และคลองควาย เป็นต้น

2. สภาพเศรษฐกิจ ได้แก่ การประกอบอาชีพ และเครื่องใช้ไม้สอยในการประกอบอาชีพทำนา

พบว่าชาวบ้านอำเภอบางพลีมีระบบเศรษฐกิจเป็นแบบพึ่งพาธรรมชาติหรือเกือบเกี่ยวข้องกับสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ แต่ด้วยสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกันส่งผลให้การประกอบอาชีพแตกต่างกันไปด้วย กล่าวคือพื้นที่และทรัพยากรของอำเภอบางพลีมี 2 ลักษณะ คือพื้นที่ด้านเหนือของอำเภอ ได้แก่ ตำบลบางพลีใหญ่ ตำบลบางไฉลง ตำบลหนองปรือ ตำบลบางแก้ว และตำบลราชาเทวะ ลักษณะเป็นทุ่งนาโล่งกว้าง ชาวบ้านส่วนใหญ่ ปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก และมีวิถีชีวิตแบบสังคมชานนาในภาคกลาง ภายหลังเมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันออกให้เป็นเมืองอุตสาหกรรม ชาวบ้านจึงเริ่มทำการเกษตรปลูกพืชผลและทำปอปลา

ส่วนพื้นที่ด้านใต้ของอำเภอบางพลี ได้แก่ ตำบลบางปลา โดยเฉพาะด้านใต้ของตำบลมีอาณาเขตติดกับทะเลอ่าวไทยเป็นป่าชายเลน มีป่าไม้แสมและไม้โกงกางขึ้นอยู่เป็นจำนวนมากและน้ำกร่อย บริเวณนี้จึงไม่สามารถทำนาได้ ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพตัดไม้แสม และทำปลาร้าและกะปิ กุ้ง จำหน่ายและแลกเปลี่ยนกับข้าวของที่จำเป็น โดยเฉพาะแลกเปลี่ยนกับชาวบ้านในตำบลอื่นๆ ทั้งบางไฉลง บางพลี บางแก้ว เรียกว่า ตกข้าว หรือ ตกพิน แม้กระทั่งเอาพินแลกกับขนมก็เรียกว่า ตกขนม อย่างไรก็ตามทั้งสองพื้นที่นี้ยังมีระบบเศรษฐกิจลักษณะพึ่งพากัน

ด้วยสภาพพื้น ดั้ง กล่าว พบว่ามีการตั้งชื่อคลองและบ้านที่มาเชื่อมโยงกับการประกอบอาชีพ ด้วย เช่น ชื่อคลองล้นหม้อแกง เป็นชื่อที่สัมพันธ์กับอาชีพตัดพินไม้แสมของชาวตำบลบางปลา เนื่องใน อดีตบริเวณกลางป่าแสมจะมีพื้นที่ริมคลองส่วนหนึ่งที่ชาวบ้านกันไว้มีลักษณะลาดเตียนเพื่อเป็นที่ตั้งวง รับประทานอาหารร่วมกันในป่าแสม จึงเรียกกันว่าที่ลาด หรือลาดหม้อแกง ต่อมาเรียกกลายเป็น ล้นหม้อ แกง เป็นต้น ส่วนตำบลต่าง ๆ ด้านเหนือซึ่งเป็นพื้นที่ทำนา ก็จะมีชื่อคลองที่สะท้อนถึงอุปกรณ์การทำนา และแหล่งน้ำอยู่หลายคลอง เช่น คลองบางโหลง ที่สันนิษฐานว่ามาจากชื่อของต้นโหลงหรืออุปกรณ์วิดน้ำ เข้านา เรียกว่า ชง โหลง ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่จำเป็นของชาวนา นอกจากนั้นยังมี คลองบางนา คลองชวดลาก ข้าว คลองควาย ซึ่งลักษณะการตั้งชื่อเหล่านี้ล้วนสะท้อนถึงอาชีพและเศรษฐกิจของบางพลีทั้งสิ้น

3. สภาพสังคมและวัฒนธรรม พบว่า การตั้งชื่อคลองและบ้านนั้นยังได้สะท้อนถึงกลุ่มชาติพันธุ์ ต่าง ๆ ในพื้นที่ ตลอดจนความเชื่อด้วย

เมื่อข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ ดังนั้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ลงมา พื้นที่บางพลีก็ เป็นอีกแหล่งหนึ่งที่คนเข้ามาบุกเบิกที่ดินเพื่อปลูกข้าวและค้าขาย มีกันมาทั้งคนในพื้นที่และคนภายนอก หลายกลุ่ม ได้แก่ ชาวมอญ ชาวลาว และชาวจีน

กลุ่มที่หนึ่ง คือ ชาวมอญ อพยพมาจากอำเภอพระประแดง เพื่อแสวงหาพื้นที่ทำนา เพราะที่ พระประแดงช่วงหลัง มีผู้ คนเพิ่มมากขึ้น พื้นที่ทำกินไม่พอเพียงทั้งยังติดกับบริเวณปากอ่าวไทยซึ่งได้รับ อิทธิพลของน้ำ เค็ม ทำให้ เพาะปลูกยากลำบาก จึงอพยพมาทำนาในตำบลบางแก้ว อำเภอบางพลีส่วน ใหญ่ ครั้นหมดฤดูทำนาแล้วก็จะอพยพกลับไปอยู่พระประแดง เมื่อนานวันเข้าชาวมอญรุ่นหลังก็ได้ตั้งบ้าน เรือนเป็นการถาวรในถิ่นนาของตน ตั้งแต่คลองบางแก้ว คลองปลัดเปรียง คลองกระทุ่ม คลองหนามแดง รวมทั้งร่วมกันสร้างวัดคลองปลัดเปรียงขึ้นด้วย ในจำนวนคลองต่างๆ ในตำบลบางแก้ว ปรากฏว่ามีคลอง ปลัดเปรียงที่มีการตั้งชื่อเชื่อมโยงถึงกลุ่มชาวมอญอยู่ด้วย เพราะคำว่า เปรียง เป็นภาษามอญ แปลว่า ควาย

ความสัมพันธ์ของคนไทยกับคนมอญ สะท้อนได้จากประเพณีโยนบัวของอำเภอบางพลีซึ่งที่มาได้ บอกเล่ากันสืบต่อกัน มา หลาย ทาง แต่สรุปได้ว่าเกิดจากการแสดงน้ำใจต่อกันของชาวบ้านบางพลีกับ ชาวมอญ โดยชาวบางพลีจะอาสาเก็บดอกบัวเพื่อมอบให้ชาวมอญไปบูชาพระคาถาพื้นที่ปากลัด ปัจจุบัน เรียกว่าประเพณีรับบัว อำเภอบางพลี ซึ่งได้รับการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่และสืบสานกันต่อมาในรูปแบบการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสมุทรปราการ

กลุ่มที่สอง คือชาวลาวจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าในอดีตเมื่อมีการขยายพื้นที่ปลูกข้าว มากขึ้น จึงจำเป็นต้องจ้างแรงงานจากภายนอก และแรงงานที่สำคัญของชาวบางพลีก็คือชายชาวลาว จากภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เข้ามารับจ้างทำนาในหลายตำบล โดยเจ้าของนาจะตกลงจ้างเหมากันเป็น รายปี และให้พักอยู่กับครอบครัวเจ้าของนาหรือพักที่โรงนา ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของนากับลูกจ้างชาว ลาว นั้นว่าก็มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันเพราะว่ามาทำนาให้กันมานานหลายปีจนเป็นที่ไว้วางใจ เจ้าของนาก็ เชื่อมมั่นว่าชาวลาวเป็นคนซื่อ อุดหนุน อยู่ง่าย กินง่าย ครั้นต่อมาพบว่าชาวลาวก็ได้เกี่ยวดวงเป็นเครือญาติกับ ชาวนาท้องถิ่นด้วย ดังจะเห็นได้จากบางตระกูลเมื่อสืบประวัติไปแล้วก็พบว่าบรรพบุรุษของท่านเป็นแรงงาน ชาวลาวภาคอีสานด้วย

กลุ่มที่สาม คือ ชาวจีนที่เข้ามาเริ่มเข้ามาเป็นแรงงานรับจ้างก่อน เช่น รับจ้างทำสวน ขุดคลอง ภายหลังหันมาเป็นพ่อค้าข้าว สินค้าอื่นๆ ตลอดจนเครื่องมือเกี่ยวกับการเกษตรจนกระทั่งมีฐานะทางเศรษฐกิจดีจนสามารถออกเงินกู้และเป็นเจ้าของโรงสี พบว่ามีชาวจีนหลายคนที่สามารถซื้อที่นาและให้ชาวนาเช่าทำนาโดยชำระหนี้เป็นเงินหรือข้าว ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับชาวจีน จากการสัมภาษณ์สังเกตได้ว่ามีความสนิทสนมกันและชาวบ้านเองก็รู้สึกว่าคุณจีนก็เป็นคนเก่าแก่ในพื้นที่ ฉะนั้นความสัมพันธ์จึงมีลักษณะพึ่งพิงกันซึ่งกันและกัน มากกว่าจะเป็นเจ้านี่ ลูกหนี้ ย่านที่อยู่ของชาวจีนได้แก่บริเวณคลองบางพลี เป็นคลองสายหลักของอำเภอ โดยเฉพาะบริเวณที่เชื่อมต่อกับคลองสำโรง หน้าวัดบางพลีใหญ่ใน เพราะเป็นแหล่งชุมนุมทางน้ำที่ขนถ่ายสินค้าและผู้คนไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วอำเภอบางพลี และยังเป็นย่านตลาดเรียกว่า ตลาดบางพลี ซึ่งปัจจุบันยังคงมีร่องรอยห้องแถวไม้ที่ชาวจีนใช้ค้าขายและพักอาศัย บริเวณตลาดยังมีศาลเจ้าจีนรวมอยู่ด้วย ตลาดบางพลีขณะนี้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญของอำเภอบางพลีด้วย

นอกจาก 3 กลุ่มชนดังกล่าวนี้ ยังพบว่าในบางพื้นที่ของตำบลบางพลีใหญ่และตำบลบางปลา ยังมีย่านที่อยู่อาศัยของชาวมุสลิมอยู่ด้วย ประวัติการเข้ามาของชาวมุสลิมไม่แน่ชัด สันนิษฐานว่าอาจจะเป็นกลุ่มมุสลิมจากพระนครฝั่งตะวันออกคือ คลองแสนแสบ ลาดพร้าว มีนบุรี ที่เข้ามาบุกเบิกในย่านนี้ และอาจจะเข้ามาอยู่นานพอสมควรอย่างน้อยก็ราว 70 ปี ดังจะเห็นได้จากประวัติของการสร้างมัสยิดประจำชุมชน เช่น สุเหร่าบางกะสี ที่อยู่บริเวณปากคลองบางกะสี เป็นต้น ลักษณะของชาวมุสลิมแม้จะอยู่รวมกลุ่มในชุมชนของตน แต่ก็ไม่ปรากฏความขัดแย้งใดๆ กับคนในพื้นที่ เพราะพบว่าในอดีตชาวบ้านบางคนยังรับจ้างเลี้ยงวัวให้กับมุสลิมด้วย และเป็นเพื่อนพูดคุยกันได้แม้ต่างศาสนา นอกจากนี้ในย่านนี้ยังพบว่ามีชื่อคลองที่สะท้อนถึงถิ่นที่อยู่ของชาวมุสลิมรวมอยู่ด้วย เช่น คลองบางกะสี ซึ่งมีการสันนิษฐานไว้สองประการคือ ปากคลองมีโรงนาใหญ่โตเด่นมากเพราะมุงด้วยสังกะสี กับเจ้าของโรงนาเป็นแขกมุสลิมที่ร่ำรวยมีโรงนาใหญ่อยู่ปากคลอง เรียกกันว่า บังสี

อนึ่ง บางพลีแม้จะพบความหลากหลายของกลุ่มชน แต่ก็มีความเชื่อเฉพาะในพื้นที่ของตนอยู่ด้วย ดังจะเห็นได้จากความเชื่อเรื่องเจ้าพ่อกรมหลวงคงเพชร จากเรื่องเล่าที่กลายเป็นตำนานของชาวตำบลบางไฉลง กล่าวว่ามีบรรพบุรุษเป็นทหารและชาวบ้านที่มากับกองทัพของกรมหลวงคงเพชรชาวสุโขทัยเดินทางผ่านมาเพื่อจะไปรบที่ระยอง ระหว่างทางได้พักทัพอยู่ที่บางไฉลงแต่ปรากฏว่าผู้คนในกองทัพได้ล้มป่วยและตายกันมากเพราะไข้ป่า จึงได้ตั้งศาลเจ้าพ่อกรมหลวงคงเพชรขึ้น ชาวบางไฉลงจึงเชื่อว่าตนคือลูกหลานของคนในกองทัพนั้น ภายหลังมีการสร้างศาลเจ้าพ่อหลวงคงเพชรขึ้นที่ริมคลอง ปัจจุบันคือ คลองศาลเจ้า ซึ่งเป็นที่เคารพของลูกหลานชาวบางไฉลงกันมาก ดังจะเห็นได้จากเมื่อจะเดินทางไปคลองต่างๆ ก็มักจะบนบานขอให้คุ้มครองหรือในอดีตก่อนจะบวชก็ต้องไปกราบขอลาบวชที่ศาลเจ้าพ่อฯ ด้วย

สิ่งนี้แม้จะเป็นเพียงตำนานเรื่องเล่ากันมาในท้องถิ่นที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์แน่ชัด แต่ก็ได้ช่วยร้อยรัดให้ผู้คนมีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน ซึ่งต่อมากลายเป็นพิธีกรรมของท้องถิ่นคือประเพณีสงกรานต์ศาลเจ้าพ่อกรมหลวงคงเพชร พิธีแห่เจว็ดเจ้าพ่อกรมหลวงฯ และพิธีสงเรือ ส่วนพื้นที่อื่นๆ ของบางพลี ก็พบว่ามีการประเพณีท้องถิ่นด้วยเช่นกัน เช่นที่ตำบลบางปลามีประเพณีแห่เจว็ดศาลเจ้าพ่อพระลักษณ พระราม และเจ้าพ่อเสือ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านสืบกันมาทุกปีแสดงถึงความพยายามที่จะดำรงความสัมพันธ์

ของคนในหมู่บ้านไว้ เห็นได้จากรายนามตระกูลดั้งเดิมหลายตระกูลในพื้นที่ ๆ ร่วมแรงร่วมใจและร่วมทุนกันให้การสนับสนุน

2. การเปลี่ยนแปลงของชื่อคลองและชื่อบ้านของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

การเปลี่ยนแปลงของชื่อคลองและชื่อบ้านของอำเภอ บางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า เกิดจากการ เปลี่ยนแปลงด้านการออกเสียง การเปลี่ยนแปลงด้านรูปคำ และการเปลี่ยนด้านความหมาย มีจำนวน 7 ชื่อ ตามตารางแสดงการเปลี่ยนแปลงชื่อคลองและชื่อบ้าน ดังนี้

ลำดับ	ชื่อคลองและชื่อบ้านแต่เดิม	ชื่อคลองและชื่อบ้านใหม่
1	คลองบางโหลง	คลองชัย
2.	คลองบางปลาร้า	คลองกู่พารา
3.	คลองบางลาว	คลองบางปลา
4.	คลองตาสา	คลองกระสา
5.	คลองตาดี่	คลองบางกะดี่
6.	คลองล้นหม้อแกง	คลองลาดหม้อแกง
7.	คลองหนองตกกกล้า	คลองหนองตะกร้า

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงชื่อคลองและชื่อบ้านเกิดจาก 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน

ปัจจัยภายนอก เกิดจากภาครัฐนั้น มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่นด้วย เช่น การเรียกชื่อคลองและบ้านบางสายที่เปลี่ยนแปลงไปตามตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้ชื่อถนนและคลองบางสาย สอดคล้องกับประวัติศาสตร์และบุคคลสำคัญที่มีส่วนสร้างความเจริญให้แก่จังหวัด และเป็นอนุสรณ์ และ เผยแพร่ชื่อเสียงเกียรติคุณของท่านเหล่านั้น จึงได้มอบหมายให้สภาวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรปราการ เป็นผู้พิจารณาดำเนินการเปลี่ยนแปลงชื่อเรียกคลองบางสาย อาทิ คลองบางโหลง เปลี่ยนชื่อเป็นคลองชัย คลองบางปลาร้าเปลี่ยนชื่อเป็นคลองกู่พารา คลองบางลาวเปลี่ยนชื่อเป็นคลองบางปลา เป็นต้น ถึงกระนั้นผู้วิจัยก็ยังพบว่าแม้บางคลองจะมีการเปลี่ยนแปลงชื่อเรียกไปแล้ว แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงคุ้นเคยและเรียกขานชื่อเดิมของคลองอยู่

ปัจจัยภายใน เกิดจากคนในชุมชนท้องถิ่นเอง โดยพบว่า การเรียกชื่อคลองส่วนใหญ่เกิดจากคนในท้องถิ่นเป็นผู้เรียกขานกันมาก่อนโดยอาศัยจากสิ่งที่พบเห็นในคลองซึ่งมีลักษณะเฉพาะหรือโดดเด่นจนเป็นที่จดจำนำมาเรียกขานสืบกันมา หรือเรียกตามชื่อบุคคลที่เป็น ผู้บุกเบิกก็เกิดการเปลี่ยนแปลงการเรียกชื่อด้วยเช่นกัน เพราะเมื่อนานวันเข้าการออกเสียงของชาวบ้านตามความสะดวกทำให้ชื่อของคลองบางสายเรียกเพี้ยนไป ทำให้ความหมายเปลี่ยนไปด้วย อาทิ คลองตาสาเพี้ยนเป็นคลองกระสา คลองตาดี่เพี้ยนเป็น

คลองบางกะอี่ คลองลั่นหม้อแกงเพี้ยนเป็นคลองลาดหม้อแกง และคลองหนองตกกกล้าเพี้ยนเป็นคลองหนองตะก้า

ข้อเสนอแนะ

1. ควรจัดทำบันทึกประวัติของชื่อบ้านและชื่อคลองในแต่ละอำเภอทั่วทั้งจังหวัดสมุทรปราการให้ครบถ้วน เพราะนอกจากรู้ความหมายที่มาของชื่อแล้วยังเป็นการรวบรวมข้อมูลสภาพทั่วไปในอดีต อาทิ เรื่องเล่าในท้องถิ่น ตำรายาโบราณ ของบางพลีไว้ด้วย เพื่อเป็นข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่บันทึกจากคำบอกเล่าของคนในท้องถิ่น

2. เสนอให้มีการบูรณะขุดลอกคลองที่ยังคงมีสภาพดี ให้ระบายน้ำออกไปได้สะดวกเพื่อลดการเกิดมลพิษต่อไป คลองบางสายหากได้รับการบูรณะแล้วอาจจะสนับสนุนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมริมคลองได้ ถือเป็นงานสร้างงาน ให้ชาวบ้านมีรายได้จากการท่องเที่ยวไปพร้อมๆ กับช่วยดูแลอนุรักษ์คูคลองต่างๆ ไปด้วย

บรรณานุกรม

กลุ่มงานบริหารการปกครอง. (2556) เอกสารบรรยายสรุปอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. (เอกสารอัดสำเนา)

วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2542) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : ความเป็นมาของอำเภอสำคัญในประวัติศาสตร์ภาคตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

ศิริพร ณ ถกลาง และสุกัญญา ภัทรราชย์. (2542) “คติชนกับคนไทย-ไท” ใน รวบรวมความทางด้านคติชนวิทยาในบริบททางสังคม. กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2544) แม่น้ำลำคลองสายประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มติชน.

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2542) วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.